

REDACTIA

Arad, strada Aulich Nr. 1

ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria: pe un an 20 cor. pe 1/3
an 10 cor.; pe 1/4 de an
5 cor.; pe 1 lună 2 cor.N-rii de Duminecă pe an:
— 4 coroane.
Pentru România și
străinătate pe an:
40 franci.

Manuscrise nu se napoiază

TRIBUNA POPORULUI

„Ungar“ și „Maghiar“.

(Ag.) Una din scaderile, pe care maghiariștii își intemeiază poftele și lipsa, în limba maghiară, de două diferite expresiuni pentru cele două concepții: „ungar“ (geografică și într-o cîteva și politică) și „maghiar“ (etnografică, națională).

Că lipsa aceasta și neajunsurile aceste isvoresc dintr'însa le simțesc și oficioasele, mai ales cele scrise în primba *nemfesca*, și că din cînd în cînd, fie în mod conștient ori inconștient, o dau pe față, dovedește în primul rînd însuși „P. Lloyd“, care în anumite casuri folosește, deși nu consecuent și regulat vorba „maghiar“, în loc de „ungar“. Nu ne putem da seama, dacă inconsecvența aceasta este voluntară ori involuntară, precugetată, ori neprecugetată — cu anumite scopuri.

Căci, spre pilda, în entrefiletul, publicat în numărul seu de la 28 Decembrie a. tr. despre lucrările comisiunelui, care statoria principiile aplicării legii despre numirile topografice, „P. Lloyd“ scria:

„Cel dintâi dintre aceste principii este, că comisiunea nu va necondiționat preferința numirii maghiare, „magyarisch“, (subliniat în original. — R. „Tr. P.“) etc.

Tot așa în notiță publicată în rul seu de la 2 Ianuarie a. c. despre înființarea de 113 școli elementare de stat în anul 1899.

„Printre acestea, zice, se află 40 comune, cu populație curat maghiară“... „magyarisch“....

Pe cînd mai la vale vorbește despre „cetățenii ungari (ungarisch“), care posed limba „ungara“ (! !), respective „croata“.

Ea în entrefiletul seu de la 16 Ianuarie, în care anunță întrunirea (pe 18 Ian.) a anchetei de colonisare, vorbește cătră sfîrșit despre:

„Intărirea elementului ungăr în sârdeal“.

Inconsecvența în folosirea termenilor „ungar“ și „maghiar“ este deci un număr evidentă, dar și surprizătoare.

Și Szell însuși în vorbirea sa postită în sedință de la 9 c., a simțit pe semne, a trebuit să simtă această lipsă în limba sa de două expresiuni pentru concepțiunile „ungar“ și „maghiar“, căci numai aşa se poate explica nedumerirea, incurcarea, confuzia, ce reies din expunerile lui acolo, în acele pasaje, unde folosește vorba „magyar“, pentru a caracteriza „ideia de stat“, „națiunea“ sau statul. Spre ilustrare să coacem unele din frusele acelea:

„Scopul final al politicii sale este: continua clădirea „statului-unitar național maghiar“;...

„este credincios și apărător al ideiei de stat“... (căreia? R. „Tr. P.“)

„cel ce agăță în contra ideii de stat maghiar“ (ori ungăr?)

„urmărează unică politică posibilă, nume politică statului național maghiar,“

a națiunei unitare maghiare, care primește și caprindă în sine pe oră ce fiu al națiunii, al patriei, în ocrotirea egalei îndrepățiri și a egalei îndrepățiri înaintea legii, fără deosebire de naționalitate, religiuș, de origine și neam

„unitatea statului, poziția națiunei politicește unitare, a ideii de stat“... . . .

„care nu pot fi despărțite de ideia statului maghiar (ungar?) și de unitatea lui. . . .

„Eu declar, că aplic același adevăruri, principiile fundamentale ale politicii mele față cu naționalitățile: unitatea statului maghiar (ungar?) și națiunea maghiară (ungara) politicește unitară“....

„Eu așa cuget, mă rog, că statul unitar maghiar (ungar?), precum am indicat mai sus (să auzim! Să auzim! Sgomor), că statul maghiar politicește unitar și națiunea maghiară (ungara?) politicește unitară trebuie să fie elădite în acele proporții, în care s-a pornit la 1867. . . .“

Și aici, în vorbirea omului cu gândirea și judecata așa de bine așezată, cum nu e la nimic un alt politician maghiar, contrazicerile involuntare în pasagile suscitate sunt flagrante; și nu este de presupus, că Szell să nu-și fi dat seama de ele; mai ales, că toti, prietenii și adversari, au înțeles bine ce a voit să spună.

Nedumerirea, zăpăceala și contrazicerile acestea se vor repezi ori de căte ori va veni vorba despre chestiunea naționalităților — din cauza séraciei limbii maghiare.

Politica bisericească în Croația? Sub acest titlu „Alkotmány“ în numărul de Duminecă publică următoarele: Simptome suspecte se arată în Croația. Vor unit examen să introducă și în această feară catolică politica păgână bisericescă. În sedința de Vineri seara a dietei provinciale din Agram, deputatul Potočnjak (după raportul semioficiosului „O. E.“) a urgenterat rezolvarea chestiei neconfesionalității în spirit liberal. În astă Gyurk vics György, care și în camera ungarească este un deputat ultraliberal, a mulțumit lui Potočnjak și l-a exprimat bucuria, că el, ca Croat, este solidar în această chestie cu tendențele liberale ale clubului sărbătoriștilor.

Sunt frumoase prospete acestea! — Islamă „Alkotmány“ — dar noi avem încredere în catolicii din Croația, precum încredere avem și în aceea că, lăud în vîlătură din trista pildă a Ungariei, Croații vor respinge furărarea în Croația a căsătoriei civile, a neconfesionalității și a celorlalte reușită liberală, legule de acestea.“

Privitor la această chestie, în sedința din 10 I. c. a dietei provinciale croate deputatul Dr. Brestyenski a sărit în apărarea religiunii și a bisericii, protestând energic împotriva omnipotentei statului față de biserică. — La această B. nul Kuen Héderváry a observat, că din nouă astă necesar, că „statul să exercite o controlă riguroasă asupra clerului, ca și cîteva atât de mult.“

Si păgânii, și nebuni acești frâncamenzi!

Din Dietă.

— Sedința dela 12 I. c. —

În sedința de azi (12 I. c.) a Dietei s'a inceput desbaterea specială asupra budgetului.

Intreagă discuția s'a învertit pe lângă două teme: întreținerea curțil maghiare și reforma parlamentului.

Oratorii mai aprini și ședinței au fost Kossuth Ferenc și Ugron Gábor, amândoi conștând că ea este drept și echitabil cu ce e injust.

Kossuth a cerut curte maghiară separată. „Suma ce Dieta o votează pentru curte, este pentru regale maghiar — a zis Kossuth — și nu poate servi pentru înălță strălucirea curțil împăratului austriac.“ Se plange Kossuth, că între dignitarii și funcționarii dela curte sunt atât de puțini maghiari. Votează, altfel, poziția aceasta, dar prezintă totodată și un proiect de rezoluție, prin care îndrumă guvernul, ca acesta să dispună înființarea unei curți maghiare separate și să înștiințeze pe Monarchul despre dorința națională: ca regale să petreacă mai multă vreme în capitala Ungariei.

Acest proiect al lui Kossuth l'a sprijinit și contele Benyovszky.

A urmat apoi Ugron cu a sa filipică, arătând pe larg raportul între națiune și casa domnitoare. „Nu este om în Ungaria — a zis Ugron — care să nu fie credincios caselor Habsburgice.“

Ministrul-president Szell a răspuns oratorilor și l-a mulțumit prin declarație, că „îndată-ce va fi gata palatul regese, în viitor regale va petrece la noi timp — mai indelungat.“

Dela Blaj.

Iubileul Mitropolitului.

Pentru aniversarea a 25-a dela consacrarea întru Episcop a I. P. S. Sale Mitropolitul Victor, Venerabilul Capitol Metropolitan a adresat Clerului archid. următoarea circulară:

Nr. 14 - 1900.

Onorate în Christos Frate!

În 2/14 Februarie a. c., în sărbătoarea Intimpinării Domnului nostru Isus Christos, se înplinește un pătrar de secol, de când iubilul nostru Mitropolit Victor a fost consacrat în biserică catedrală din Blaj întru Episcop și Diecet de Lugoj.

Drept îndrepățind cuvântul adevărului și eutoiagal puterii guvernanță Biserica lui Christos, cu toată răbdarea și învățătura (II Tim. 4, 2), iubilul nostru Arhieereu în două zece și cinci ani nefracționat, a luat în minte de sine și de toată turma, întru care Spiritul sfânt L'a pus Episcop, ca să pască Biserica lui Dumnezeu, care o a căstigat cu sângele său“ (Fapt. 20, 28).

Cuvine-decă, ca turma încredințată păstoritorii Lui în ziua aceasta aniversară să se bucure în Domnul împreună cu Păstorul săn. Cuveni-săr, ca ea să manifesteze bucuria aceasta a sa și în afară în tot chihind plăcut lui Dumnezeu. Dară dorința Arhiepiscopului nostru iubilă, că fiu Lui sufletește în ziua aceasta să se bucure numai întru inimile sale. Si dorința aceasta are să ne fie sănătă. Credem decă, că corespundem pe deplin intențiunii iubilului nostru Arhieereu, dacă întru această sărbătoare credinciosul în toate parohiile Arhiepiscopiei noastre vom lua parte cu evlavie îndoială la sfânta liturgie, rugându-ne Părintelui cerecă, să dăruiască pe înălț Preasfin-

ADMINISTRAȚIA:
Arad, strada Aulich Nr. 1

INSERTIUNILE:

de un șir garmond: prima data 14 bani; dona oară 12 bani; a treia oară 8 b., și timbru de 60 bani de fiecare publicație.

Atât abonații că și insertiunile sunt a se plăti înainte în Arad.

Seriozii nefrancati nu se primește.

101

titul Arhiepiscopul și Mitropolitul nostru Victor sănătos, în pace, întreg, onorat, sănătos, într-o zile îndeajunțate, drept îndrepățind cuvântul adevărului, — ear la capitolul sănătă liturgii vom cănta Doxologia cea mare, multămind astfel lui Dumnezeu pentru toate darurile, cu cari a dărăit pe Arhiepiscopul nostru iubilă.

Lăsăm deci tuturor în Christos Frate parochii și administratori parochiali din Arhiepiscopiea noastră, să serbeze în modul acesta ziua aceasta de bucurie și de iubilăre.

Blaj, din ședința Capitulului mitropolitan gr. cat. de Alba Iulia și Făgăraș, înmarți în 5 Februarie 1900.

Ioan M. Moldovan,
proposit.

Dr. Victor Szemjelski,
canonic notar.

In momentul ultim primim — zice Uniunea — următorul cercular dat din incidentul iubilului iubilului nostru Mitropolit:

Din incidentul faust și îmbucurător al iubilului de două zece și cinci de ani, de când Excelența Sa Preasfințitul Domn Dr. Victor Mihai de Apă și Arhiepiscop și Mitropolit de Alba Iulia și Făgăraș a fost înălțat la treapta augustă a Episcopiei; în semnul devotamentului profund cei nutrinți față de persoana Excelenței Sale și pentru a da expresiune băcuriei Noastre, că Atotputernicul Dumnezeu să îndură face, ca Excelența Sa să ajunga în deplină sănătate și depinde putere această zi a emorabilă: prin acestea disponem, ca în ziua de 14 Februarie să n. a. c. ziua sărbători înălțării Domnului, în sănătă Sfintei liturgii să se cante Doxologia cea mare împreună cu Litia, pentru îndeajunța viață, sănătatea și fericea mult iubilului nostru Mitropolit.

Oradea-Mare, din ședința Consistorială înmarți în 6 Februarie 1900.

Michael Pavel m. p.,
Uniunea. Episcop gr. cat. de Oradea-Mare.

Gustav Augustini.

Amicul și colaboratorul nostru Gustav Augustini, Slovacul inimios, care dela 1893 a adus atâțea servicii eminente causei naționalităților, suferind de o boală incurabila, ale cărei dureri atroce nu le mai putea suferi, și-a făcut azi dimineață sfîrșitul. Din Noemvre deja el suferă atât de reu, că și-a cerut concediu. În Decembrie fusese la un frate al său din Budapest, dar de Craciun s-a întors, spunând că se simte mai bine în cercul nostru. Când durerile îl mai slabiau, venia pe la redacție, unde discuta cu noi chestiile politice. El se simțea parțial mai bine: se risca articolașul pe care îl punem în fruntea numerelor nostru de azi. Nici nu facea să bănuim, că ce gânduri triste îl preocupă. Azi dimineață chiar, pe la orele 7, a trecut pe la redacție. Durerile violente se vede că l-au cuprins eară. S-a dus acasă și stănd pe canapea, s-a impușcat. Moartea l-a fost instantanee.

„S-a regăsit pacea, pe care atâtă a căutat-o în multă sbuciumată vieță. Fie-înțera usoară!“

Renta în Camera Română.

— Sediția de la 28 Ian. v. —

Dl B. Delavrancea, raportor, dă citire raportului și proiectului de lege pentru renta școalelor din Brașov.

Se declară deschisă discuția generală.

Dl I. C. Brătianu declară că va expune pe scurt fazele prin care a trecut cheia rentei școalelor din Brașov.

In Aprilie 1898 dl D. Ionescu a citit în Cameră două acte, cari, zicea d-sa, emanau dela ministrul de instrucție al Ungariei, acte îndeajuns de cunoscute astăzi. Reies din aceste acte amenințarea pentru școalele române de a fi închise, dacă vor continua a primi subvenție dela guvernul român, de a li-se da de guvernul ungar subvenția și de a se menține limba română în școlile române ca limbă de propunere.

Pe atunci dl D. Ionescu a mai afirmat că guvernul ungar a știut de subvenție din discursul său din 1894 de dl D. Sturdza la Orfeu și că dl Sturdza ca prim-ministru, n'a știut să dea o soluție cheiesti.

Aceste sunt două acuzații clare și precise la care oratorul își propune să repondă.

Dl Ion L. C. Brătianu, continuându-și discursul în discuția generală a proiectului pentru renta școalelor din Brașov, dovedește că guvernul unguresc n'a știut de trimiterea sumelor școalelor române din Brașov din discursul său din 1894 la Orfeu. S'a declarat chiar în Camera maghiară că se știe de trimiterea acestei sume din 1890. Apoi contele Kálmoky asemenea declarat în sinul delegațiilor, în Septembrie 1894, că 18 zile înainte de intrunirea dela Orfeu, că știe dela guvernul conservator de atunci, ce sume de bani se dau școilor române din Transilvania.

Dl D. Sturdza, în răspunsul său la interpellarea său din 1894, a declarat sus și tare că toate asemenele făcute au fost calomni și sfurțuri minciuni, că nici odată n'a afirmat nimic, n'a dat nici o însemnare în chestia sumelor servite de guvernul român școalelor române din Transilvania.

Dl D. Sturdza a manifestat atunci îndoială ca actele scoase la ievălu de dl D. Ionescu să poată fi oficiale. S'a observat chiar că unul din actele său, n'așa cum se spunea, nu purta nici odată, n'avea nici început, nici sfirșit. Atunci îndoială a început să devină siguranță, în ce privește originea acestui act, atribuit în plin parlament de dl Ionescu din Wlassics, și apoi rând pe rând guvernul unguresc, președintele consiliului uniuoroului de naționalitate, administrației ungurești, cancelarii celor din preajma președintelui, etc.

Arată cum dl D. Ionescu, atribuind în parlament în mod greșit paternitatea unei

scrișori ministrului de culte al Ungariei, dl Wlassics a săvîrșit intenționat un faș pentru că să poată să acuse pe dl D. Sturdza, pentru că să poată să explică, să adrezeat guvernului maghiar, care a răspuns oficial că nici ministrul Wlassics, nici un alt membru al guvernului maghiar, n'a semnat actul său început și sără sfirșit al lui D. Ionescu, că un asemenea act nu emana dela guvernul maghiar.

Din explicațiile cari au fost date atunci de dl D. Sturdza, din răspunsul guvernului maghiar, reiese clar cum să chestia, și mai reiese că denunțările n'ar fi fost de nici un folos pentru guvernul maghiar sub guvernul său. Căci se cunoștea încă dela 1894, dela guvernul conservator, cifra sumelor date școalelor de dincolo de statul român.

La 18 Aprilie 1898, dl D. Sturdza a făcut declarații clare și categorice în chestia rentei. A arătat atunci că nu era vorba de o subvenție, ci de o datorie veche pe care guvernul avea datoria să o plătească, că asemenea datorii nu trebuiau achitate pe furie, ci pe față, pentru a nu ignora interesele școalelor române din Brașov, și că guvernul maghiar trebuia să se convingă de aceasta.

Aceste declarații arătan lămurit intenționul partidului național-liberal.

Oratorul citează apoi corespondența diplomatică schimbată în chestia rentei între dl D. Sturdza și dl baron d'Aehrenthal, ministrul Austro-Ungariei la București, din care se vede lămurit basele pe care au început negocierile. În nota din Noemvrie 1898 dl D. Sturdza propusese capitalizarea rentei și acest capital să fie încredințat Mitropolitului român din Sibiu cu înădorire a serviciilor școalelor din Brașov. Notele schimbate la această epocă resumau negocieri de doi ani, negocieri cari ajunseseră la bun rezultat, de oare ce se trăduceau în propunerile concrete.

Oratorul arată cum au tratat conservatorii succesiiv chestia rentei.

După ce în 1894 au făcut comunicări guvernul ungar asupra sumelor acordate, în opoziție, în declararea de obstrucționism, au dat rentele numele de subvenție. Mai pretindeau că achitarea nu trebuia să se facă prin negocieri de la stat la stat, și sau pe ascuns, sau făță, chiar dacă astfel s'ar fi atrăg închiderea școalelor din Brașov.

Dl Ioan Brătianu arată că soluția din 1894 era singura admisibilă și superioară celorlalte, că partidul conservator, după ce a combatut-o în opoziție, a adoptat-o acum, fără garanții de cărui crezuse însă să se îngrădească dl Sturdza. Ba încă intenționat să face în proiect o confuzie foarte regretabilă asupra caracterului caselor unde se depun bani.

Oratorul arată că vine greu să exprime părerea sa în această chestie. Citează însă părerea primului ministru maghiar, dl Székely, că soluția data se identifică cu propunerile ministrului Wlassics, în ce pri-

vește făgăduiala că statul ungar va respecta școalele din Brașov, caracterul lor confesional și național, dar cu această deosebire că controlul se va face pe baza banilor dată de statul român sără ca cel maghiar să jefificească ceva, cum propusese Wlassics.

In 1898, un ziar conservator a calificat de „trădare” soluținea în virtutea căreia banii sără fi dat cu stirea guvernului din Budapesta. Ceea ce atunci a fost trădare pentru organul conservator, astăzi e suces pentru guvern și partidul conservator.

Din cele spuse se poate trage următoarele concluzii:

In armele întrebuițate de partidul conservator în campania judecătă pe această chestie n'a fost nici lealitate, nici adever; în purtare n'a fost nici o consecință și chestia a fost întrebuițată numai ca o speculă și o armă de partid.

In acest scop a întrebăt pe dl general Manu, care ține interimatul prezidențial, ce păreri mai are acum asupra decorările lui Jesensky, calificată acum doar an, de un actual ministru, ca un simbol de decadență pentru țară și dacă mai crede în influența lui Bánffy asupra politicel interioare și terii.

Dl Brătianu termină arătan lămurit că partidul conservator, pentru a-și grăbi venirea la putere, a speculat cele mai slabe sentimente ale terii și totodată să a-ștăt credincios devizel sale de a întări ca legendă tot ce e glorios în partidul național-liberal, chiar cu riscul de a stirbi istoria terii.

Dl N. N. Săvăeanu zice că prezentarea proiectului pentru renta școalelor din Brașov în cameră coincide cu o întrebare în această chestie facută în parlamentul ungar.

Arată drepturile școalelor din Brașov pentru primirea unei sume din partea statului român și face istoricul rentei versante școalelor.

Ca unul care a fost înfrerat ca trădător de patrie pentru că a semnat moțiunea de incredere în dl D. Sturdza, are dreptul să vorbește în această chestie și de a analiza soluția data de către partidul conservator. Această soluție nu e de natură să satisfacă.

Soluția din 1894 avea avantajul de a da renta cu stirea guvernului ungar, fără controlul său însă. Acest drept de control trebuie să ne îngrijescă, căci el tinde la maghiarizarea școalelor române. Apoi soluția data astăzi nu e în conformitate cu vederile de altădată ale partidului conservator. Modul cum a fost rezolvată chestiunea dovedește duplicitatea partidului conservator în chestia națională și în deosebi o lecție aspră pentru dl D. Ionescu.

„Reuniunea română de muzică din Sibiu”

Toate popoarele de pe rotopoliș mentului se năștesc spre civilisare, mai mult, altele mai puțin, după cum este de cultură și de cărui popor, precum și poziția lui etnografică.

Și nici că se poate altfel, căci în veacul luminilor și al civilizațiunii. Într-un veac cu capital bogat de cultură din care poate da procente celor lipsiti.

Mult puțin, că am putut, ne-am să și noi să ne cultivăm, am luat și noi căputul din acel bogat capital și ne-am lăsat să mergem în rând și paralel cu celelalte popoare culte din Europa. Si dacă nu putem face mai mult, ori nu vom putea înainta și de aci încolo, dacă nu mai reșpiji apoi cel puțin tot așa cum am început vîna, că deodată cu veacul luminilor cu capitalul bogat — trăim și în veacul grandomaniei și al închipuirii. Suntem oaspeți în lume, cari păcătuiesc contra lui Dumnezeu așa, că murmură contra darurilor și se simt prea mici în multime, se simt neînsemnăți în colosul univers.

Acesti oameni au o scădere esențială de regulă sunt semidochi și orbitori nimbii celor luminati, ce să facă bine să supereze multimea nebăgată în mișcările lor. Conținutul și stăpînie intelectuală lor, se săvârsească amarne, pun toate petrele în mișcare, mai și numai să ajungă conducători și perspective în fruntea unor instituții cu niri curat culturale; ear aici își forță internul, ca să se schimbe, crescând pe dorul său să se vor putea înălța în regiunile lor și al visărilor.

Dar vă, traista e goală, căci la noi nu n'nu nimic măcinat, ear dorul după său suferă sete chinuitoare. Si când vă toate-săzardnice, când văd că neputim să crădu realizata, dau din mâni și din cicoare și nu se retrag, merg înainte și vîrnișul apucat până nu compromitem încaușă.

Dorul după lauri l'a pornit și pe căinile noștri de muzică să ia asupra conducătorii acestei frumoase Reuniuni, acum sub „maiastra-i” dirigările — cu de trebue să o spun — e în mare decadentă.

Da, Domnilor, Reuniunea română de muzică din Sibiu e în agorie, e pe căci se desfășură și bun și Domnul, dacă dădă odată, între imprejurările măștăi care trăim, vom mai putea o înălțare. Dacă ar așa numai fericițul în Dr. Aurel Brote, în ale cui măni a ajuns să cere Reuniunei înălțată de el, să răsărită și ar săbiciu pe toti, cari azi se bat și se dau drept conducători ai acestor niuni.

Fericitul în Domnul Aurel Brotă înălțat Reuniunea română de muzică

FOIȚA „TRIBUNEI POPORULUI”

Mama și fiul

După G. Rona.

...Că era Joi, cea din urmă Joie a lui. Și a două și, cum venia Vineri, se străjua cu el.

Se zice că dinsul, Richard, ar fi mancat și băut până în ultimul moment, adică până Joi, — că patru.

Dimineața de Joi nu arăta bine la față. Se vede nu prea dormise bine.

Dar... văz că-i vine greu omului să părăsească lumea astăzi odată. Toate frumșetele astăzi, pe care nimeni n'a putut să le descrie într-ajuns, i se păreau și mai frumoase! Rîurile curgeau și mai frumoase, păsările cântau atât de desușit, și oamenii păreau mai frumoși, mai mari, și femeile mai suave ca oră când. Nu vă mirați, că nu e nici o minună dacă un osândit la moarte găsește că viața-l frumoasă. Fuseseră eri alergări, și cum se interesase el de biruitor!

Imi venise o idee minunată. Vroiam să caut o scară ca să se poată și dinsul să păsește zid, la oamenii de pe stradă; și cand mă dusese să spun ideia mea temnicierului, îl găsii vorbind cu o damă. Cand mă văzu, spuse ceva damei și veni la mine.

— Uite, domnule, astăzi mama lui Richard!

— Mama lui!... Nu se poate.

— Ba se poate... să vesti! Vine din orașul în care a copilărit Richard și mi-a spus atâtea amănunte din viața lui; și zice că de acum două secole de ani, de când l-a pierdut, n'a mai știut nimic de dinșii și acum aflat din jurnale, c'ea să fie executat și d'ăia a venit, ce să-l vadă dacă e chiar el, băiatul el.

— Da nu se poate, nene, e lucru naibil!... Doamne, Doamne, d'ă și-i spălă pentru o mamă să-și vadă copilul după atâția ani, tocmai la săpătură! Poate o fi vre-o nebună, mală și că numai o nebună ar fi în stare să alerge după fiul ei, când îl știe condamnat...

— De nebună, nici nu trebuie să ne gădim la asta. Astăzi e sănătoasă, în toate mintile. Numai că e prea palidă și mi-a spus frică să-și spun că e chiar băiatul el. Cu toate că nimeni n'ar putea să găsească rudiniile lor; seamănă, domnule, ca două picătele de apă, și apoi mi-a spus și povestea aia, și, din copilăria lui, când zicea el că ar fi ologit un mână al lui unchiu său. Și o spunea par că așa se poate... Ce, nici vorbă nu mai incapse: e chiar mama lui!

— Ce era de făcut? Ne duse sămătă la condamnat în celula.

— Richard, o veste rea de tot. Condamnat în rîmii:

— Mai rea decât cea cu săpătură? se poate? N'am așa frumoasă perspectivă, înțeles să cred că mai există ceva care să-mi înrăușească starea.

Bu imi luai inima 'n dinți:

— Asculta, Richard, a venit o damă din orașul d-tale natal, și ar dori să te vadă; zice că o chiamă Maria Crane, și că d-ța al fi băiatul ei, pe care l-a pierdut acum două secole de ani. Așa-i că e mama d-tale?

Condamnatul sătăcăva clipă uluit și ne privi. Apoi doborât de puterea emoției căsu la pământ și începu să se săvăcolească mușcând în jurul și gemend... Ușor lucru nu prea era, dar tot am căutat să-l linștim. Temnicierul era un om bland, săracu, a făcut ce a putut.

— Richard, mă neică mă, nu fi copil, puiule, că nu e nimic. N'auști, mă copilule, neicuțule, scoală și spu cum a fost...

Si când se mai linști condamnatul, temnicierul începu cu glas în, par că ar fi citit dintr-o carte, să-l spună totă vorbirea cu mama.

Crane, osânditul, se potoli și se aşeză pe pat, cu ochii întinși la noi, cu fălcile înclinate. Pe urmă zise:

— Domnilor, spuneți cucoanei șleia, că eu n'nam nici o mamă.

— N'am mamă! Mama a murit de mult, chiar eu am tinut un discurs la groapa ei. Ea nu sunt băiatul cucoanei. N'am cu dinsa nici în clin, nici în manec! Dacă nu crede să vină să mă vadă, să se încredește. Temnicierul se aplăcu spre mine:

— „Nu vesti, domnule, că se lapădă de mamă-sa...“

— „Chiam-o“, zisei eu. Condamnatul și-acoperi obrasul șopând:

— „Ar fi moartea ei!“

Când se auxiră pasii în coridor, chard își lăsa mânile dela ochi și statul căutând să-și descompue obrasul.

Temnicierul intră cu mama. După spusește, unde erau, semănă grozav. Înțeles său întâlnit vre-o dată un flu și o spăză de sigur că aici, în temniță, să-tălnit.

Dinsa dela ușă l-a sărit de gâtă și plângând îl sărata pe ochi, pe frunză și gură pe obras și lingăna:

— Richard, Richard, copilul, muril, mititelul meu, Richard!

Condamnatul închise puțin ochii și leșin, și pe urmă rămasese cu mâinile sărate, ca e stână. Dama ar fi putut să mă găsească o piatră, tot aia ar fi fost; sămătă mai nemîscată decât el. Pe urmă decleștește gura.

